

Inhoudelijk verslag 2021

Landschap Erfgoed Utrecht

woensdag 15 juni 2022

Uitgevoerde activiteiten in 2021

Hieronder volgt een overzicht op hoofdlijnen van de in 2021 door ons uitgevoerde activiteiten. We volgen hierin de indeling in kerntaken zoals beschreven in de provinciale beschikking.

Context

2021 gaat de boeken in als het tweede coronajaar. Een jaar van lockdowns en andere beperkingen. Vanzelfsprekend drukte dit een groot stempel op onze activiteiten in 2021. Toch hebben we dankzij de creativiteit en inventiviteit van onze medewerkers de meeste geplande werkzaamheden en projecten weten te realiseren, vaak in hybride vorm. Een voorbeeld hiervan is de provinciale erfgoeddag die op 24 juni 2021 volledig *online* plaatsvond en die door de deelnemers met een 8 beoordeeld werd.

Natuur en landschap

Kerntaak Vrijwilligersondersteuning natuur en landschap

- 1 - Werven scholen en begeleiden van vrijwilligers bij natuur- en landschapsbeheer, weidevogelbeheer en monitoring landschapselementen
- 2 - Bereiken en activeren van nieuwe doelgroepen
- 3 - Organiseren van de jaarlijkse Natuurwerkdag

Vrijwilligerswerk 2021

Voor de vrijwilligers betekenden de lockdowns en beperkingen dat ze gedwongen thuis zaten of op beperktere schaal aan de slag konden. En dat is terug te zien aan de cijfers. Veel minder vrijwilligers maakten bij elkaar veel minder uren. Iets wat nog versterkt wordt door het wegvallen van het citizen science-project Erfgoed Gezocht waar een jaar eerder zo'n 4.500 vrijwilligers online aan meededen. In erfgoed waren zo'n 5.100 vrijwilligers actief en dat waren er 3900 in Natuur en landschap. Het werk dat de vrijwilligers verrichten in 2021 (529.434 uur) vertegenwoordigt een economisch maatschappelijke waarde van € 11.912.265,-. Zie ook de bijgevoegde infographic met de vrijwilligersresultaten over 2021.

Scholing en kennisuitwisseling

Net als in 2020 konden we vanwege Corona niet vaak met vrijwilligers in groepen samenkomen voor opleiding en kennisuitwisseling. We organiseerden daarom waar mogelijk alles online. De inhaalslag die we moesten doen vanwege het annuleren van cursussen in 2020 is gerealiseerd. De gewijzigde ARBO wetgeving legt een zware druk op onze financiële situatie. We zullen aanmerkelijk meer cursussen moeten geven aan de vrijwilligers om veilig werken in alle facetten van ons werk te waarborgen.

Natuurwerkdag 2021

Het was even spannend, maar Natuurwerkdag 2021 kon uiteindelijk gewoon doorgaan met een indrukwekkende hoeveelheid locaties en deelnemers: op 46 locaties gingen 927 mensen aan de slag. Speciaal voor leerlingen van het primair onderwijs organiseerden we een extra natuurwerkdag op vrijdag voor schoolklassen (165 deelnemers). Zo laten we jongere doelgroepen kennis maken met landschap, erfgoed en vrijwilligerswerk.

Kerntaak Toegankelijkheid vergroten natuur en landschap

- 4 - Werven, scholen en begeleiden van vrijwilligers bij beheer van Klompenpaden
- 5 - Promotie van Klompenpaden

Klompenpaden

Door de lockdowns hebben veel mensen in de provincie Utrecht het wandelen (her)ontdekt. De Klompenpaden waren voor veel mensen een welkome afleiding in tijden van winkelsluitingen en thuiswerken. Het aantal wandelaars op de Klompenpaden steeg met meer dan 20 procent. Op bepaalde Klompenpaden dreigde het op sommige momenten zelfs te druk te worden. Voor de Klompenpadvrijwilligers betekende dit extra werk voor herstel en onderhoud. Zie ook de infographic over de vrijwilligersresultaten.

In 2021 is een enorme impuls gegeven aan het beheer en de administratie van de Utrechtse klompenpaden. Er is nu een goed en actueel inzicht in de staat van de klompenpaden en in de contractuele afspraken met betrokken partijen.

De Klompenpaden worden via verschillende communicatiekanalen onder de aandacht van het grote publiek gebracht (UtrechtAltijd, Landschap Erfgoed Utrecht, Klompenpaden).

Kerntaak Innovatie

- 6 - Verbinden van natuurbehoud aan nieuwe thema's zoals Klimaatadaptatie en Gezonde Leefomgeving
- 7 - Opzetten en uitvoeren van eenmalige activiteiten en campagnes

Meet je landschap/kleine landschapselementen

Ook in 2021 is weer veel werk verzet m.b.t. het inventariseren van kleine landschapselementen: het project *Meet je landschap*. Het ging daarbij om knotbomen, houtwallen, poelen, etc. die in het agrarisch cultuurlandschap voorkomen. Gelukkig konden deze werkzaamheden ook in kleinere groepen gedaan worden, zodat ze ondanks de beperkingen toch door konden gaan.

In het najaar van 2020 hebben we in samenwerking met Ordina het Dashboard Kleine Landschapselementen ontwikkeld en gebouwd (GIS-applicatie). Deze applicatie is uniek in Nederland en heeft een grote innovatieve waarde voor het werkveld. De inventarisatiegegevens worden gebruikt voor herstel van landschapselementen en voor het ontwikkelen van beleid voor natuur en landschap.

Dit dashboard heeft model gestaan voor een landelijk dashboard dat Landschap Erfgoed Utrecht in samenwerking met LandschappenNL heeft ontwikkeld en beschikbaar gesteld aan collega organisaties. Zo wordt het inventariseren van kleine landschapselementen vanaf 2022 gedaan op basis van een eenduidige standaard en realiseren we betrouwbare landelijke gegevens over de stand van het landschap en de natuur.

Erfgoed

Kerntaak erfgoededucatie

- 1 - Aanbieden van erfgoededucatie
- 2 - Advisering en ondersteuning van scholen en erfgoedlocaties en -organisaties bij erfgoededucatie

Erfgoededucatie

Ook in 2021 zijn we er samen met Kunst Centraal in geslaagd 70 procent van de basisscholen in de provincie Utrecht te bereiken met het cultuurprogramma dat op haar beurt voor meer dan 30 procent uit erfgoededucatie bestaat.

Erfgoedwijzer

Halverwege 2020 ontvingen wij een toezegging voor het project Erfgoedwijzer van het Fonds voor Cultuurparticipatie. Met dit project willen wij leerkrachten en erfgoedinstellingen kennis, handvatten en werkvormen geven om een erfgoedwijze blik te ontwikkelen. Want wie maakt eigenlijk erfgoed? Wie bepaalt dat? Wanneer wordt iets erfgoed? En wat zijn de belangen en emoties rondom erfgoed? In 2021 is een goede start gemaakt met de Toolbox: voor de groepen 6 tot en met 8 werden telkens twee lessen ontwikkeld.

Daarnaast werden de kaders een eerste invulling gemaakt voor de Scholingsmodule voor leerkrachten en culturele partners. De Stuurgroep van dit project gaf meermalen in bijeenkomsten advies, vulde aan en was tevreden over de ingeslagen weg.

Kinderen en families op de website LEU

De campagne *Verover je omgeving!* hebben we aangegrepen om de landingspagina voor kinderen en families te lanceren. Op onze nieuwe Kinderen en families pagina vind je mooie plekken en leuke tips en uitjes voor kinderen en families! Van een speurtocht in een kasteel tot wandelen óver een Onderwaterpad. En van een vogelspot bingo tot een bijzonder verhaal over theekoepels. Neem een kijkje en ontdek, ook in je vrije tijd, nog meer over de provincie Utrecht.

Kerntaak Vrijwilligersondersteuning natuurerfgoed

- 3 - Werven, scholen en begeleiden van vrijwilligers bij beheer van natuurerfgoed

Archeobrigade

De provincie Utrecht telt veel monumenten, maar ook circa 100 archeologische rijksmonumenten. Deze zijn van nationaal belang - zoals kasteelterreinen en grafheuvels - maar verkeren vaak in slechte staat van onderhoud. Om hieraan wat te doen werd in 2020 en 2021 in een pilot onderzocht of het mogelijk is om samen met vrijwilligers deze archeologische rijksmonumenten in stand te houden. In deze "Archeobrigade" werd samengewerkt met de provincie Utrecht, Monumentenwacht Utrecht, Landschapsbeheerploegen, AWN- archeologievrijwilligers, terrein- en grondeigenaren en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Voor de toekomst wordt gekeken of met aanvullende financiering een vervolg mogelijk is.

Erfgoed Gezocht

In 2020-2021 vond het citizen science project Erfgoed Gezocht plaats. In totaal hebben 4.500 vrijwilligers digitaal gespeurd naar onontdekt erfgoed op de Utrechtse Heuvelrug. Het onderzoek heeft ruim honderd nieuwe grafheuvels uit de Bronstijd opgeleverd, een

verdubbeling van het oppervlakte aan prehistorische raatakkers, eeuwenoude karrensporen en nog veel meer. Landschap Erfgoed Utrecht werkt in dit project samen met de Universiteit Leiden, Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en provincie Utrecht. Fase 2, de validatie van de online gegevens in het veld vond in 2021 noodgedwongen online plaats via een virtual reality rondleiding voor de deelnemers.

Kerntaak Toegankelijkheid vergroten van historisch landschap en erfgoedlocaties

- 4 - Werven, scholen en begeleiden van vrijwilligers bij erfgoedlocaties en -organisaties in de provincie Utrecht
- 5 - Werven, scholen en begeleiden van vrijwilligers bij beheer van Klompenpaden
- 6 - Promotie van Klompenpaden
- 7 - Bekend maken van Utrechts erfgoed en erfgoedlocaties
- 8 - Advisering en ondersteuning van erfgoedlocaties en -organisaties bij publiekstaken
- 9 - Advisering en ondersteuning van erfgoedlocaties en -organisaties bij digitalisering van erfgoedcollecties
- 10 - Ondersteunen van erfgoednetwerken in de provincie Utrecht

Provinciale erfgoeddag

Op vele manieren hebben we bijgedragen aan het bekendmaken van erfgoed en erfgoedlocaties in de provincie. Door verhalen en collectiestukken te tonen op UtrechtAltijd, door instellingen een zetje in de rug te geven door een interview- en portretserie *Uit 't veld* te publiceren (verhalen en filmpjes), door een archeovlog gericht op jongeren te publiceren over bijzondere erfgoedlocaties. Ook organiseerden we in juni voor het eerste de provinciale erfgoeddag. Vanwege corona *online* met filmpjes, columns van mensen met kleur en verschillende workshops. Thema was diversiteit.

Werelderfgoed Neder-Germaanse Limes

Op 27 juli 2021 heeft het Werelderfgoedcomité van UNESCO besloten dat de voormalige grens van het Romeins Rijk in Nederland en Duitsland tot de meest unieke gebieden in de wereld behoren. Landschap Erfgoed Utrecht heeft aan deze toekenning bijgedragen vanuit onze samenwerking in de stuurgroep Romeinse Limes Nederland (RLN), door het organiseren van bijeenkomsten voor het Netwerk Romeinse Limes Utrecht, en door onze werkzaamheden voor de RLN m.b.t. educatie en publieksbereik-waaronder het maken en delen van bijzondere verhalen via UtrechtAltijd. Ook waren we actief binnen het Constructing the Limes- een 5-jarig onderzoeksproject vanuit de Universiteit Utrecht waar wij vanuit het Meldpunt Archeologie aan bijdragen.

UtrechtAltijd

De verhalenwebsite UtrechtAltijd onderging middenin coronatijd een complete nieuwbouw volgens de principes van de *Nationale Strategie Digitaal Erfgoed* van het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE). De site is toegankelijker geworden, met meer aandacht voor nieuwe doelgroepen, tentoonstellingen, regio's, Klompenpad-wandelingen en de vele erfgoedorganisaties die de provincie rijk is. Het nagenoeg stilvallen van de culturele sector in 2021 is wel terug te zien aan de bezoekcijfers. Mede door (de onzekere situatie rond) corona daalde het aantal bezoekers van de website tot 110.845 gebruikers en 130.069 sessies. In het najaar was een duidelijke kentering te zien. Met de campagne *Aan het werk: van A tot Zeeplieder* over (verdwenen) Utrechtse beroepen en de interviewserie *Uit 't veld* vierden we de (tijdelijke) heropening van de sector. Voor *Uit 't veld* interviewden we medewerkers en vrijwilligers van musea en andere erfgoedlocaties over hun werk.

Publiekscampagnes Landschap Erfgoed Utrecht

In 2021 gingen we van start met het voeren van campagnes om ons werk bij een groot publiek onder de aandacht te brengen. Op 1 februari 2021, middenin coronatijd, startte de eerste campagne *Verover je omgeving!* Zes maanden lang stond de communicatie van Landschap Erfgoed Utrecht in het teken van het je eigen maken van je directe omgeving: door een wandeling te maken, verhalen te lezen of- als dat mogelijk was - als vrijwilliger de handen uit de mouwen te steken. Na de zomer, op 1 september startte de tweede campagne *Van Utrechtse Bodem*. Via de maandelijks gasthoofdredacteurs (programmamanagers en directeur) lichtten we bijzondere projecten uit en gaven we een inkijkje in ons werk voor en achter de schermen. Zo maakten nog meer bewoners, vrijwilligers en organisaties kennis met ons en het landschap en erfgoed in de provincie.

De Bilt,
woensdag 15 juni 2022

Bijlage

Infographic vrijwilligersresultaten 2021

Landschap+
Erfgoed Utrecht

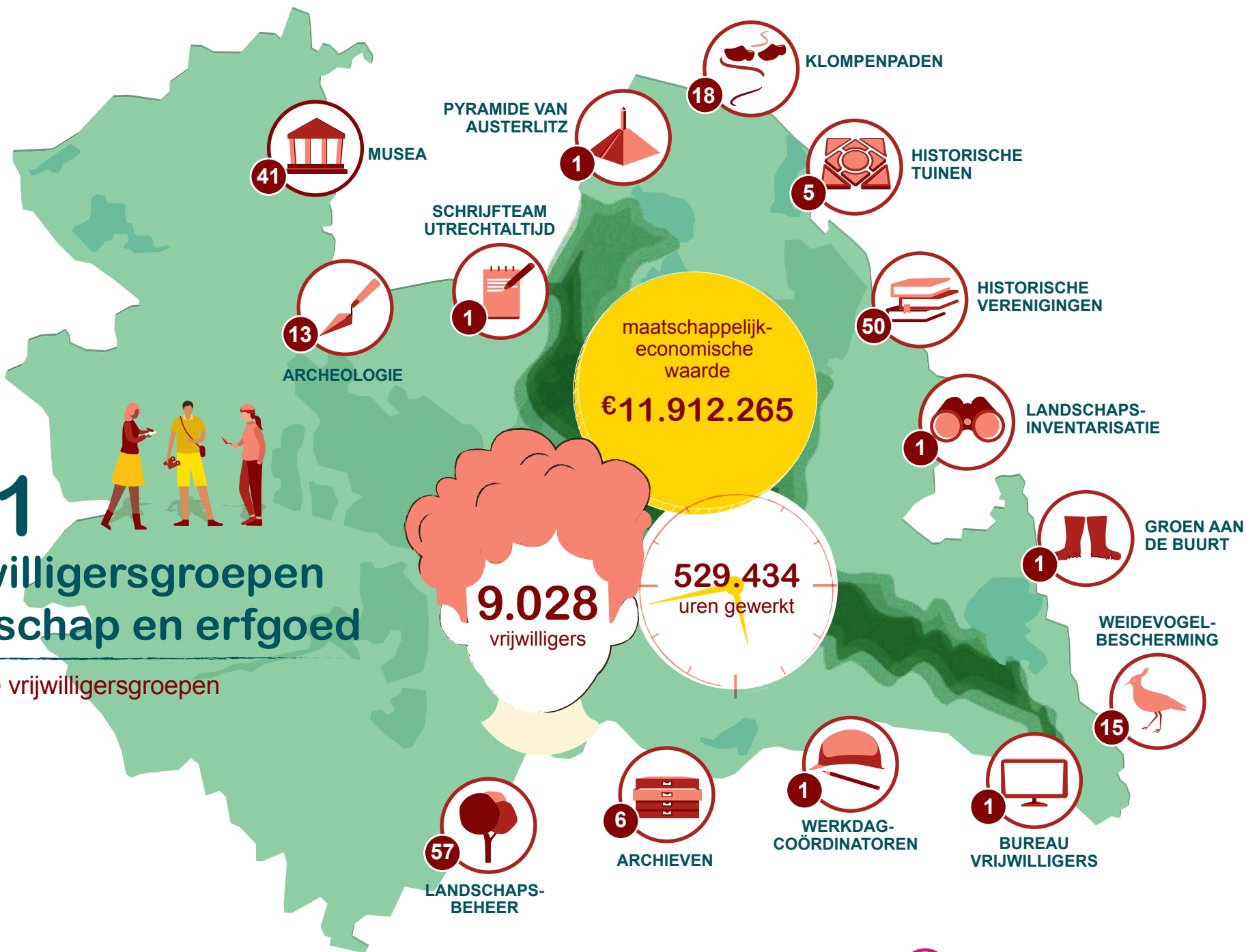
RESULTATEN VRIJWILLIGERS- WERK 2021

211

Vrijwilligersgroepen landschap en erfgoed

2 nieuwe vrijwilligersgroepen

Vrijwilligerswerk in een bijzonder jaar

MEET JE LANDSCHAP

- 13.000 ha. landschapselementen voor het eerst geïnventariseerd
- 5.000 ha. gemonitord door 96 vrijwilligers

21 km
houtwallen, singels, lanen en hagen onderhouden

20 km
bermen en oevers onderhouden

30
poelen onderhouden

2.724
fruitbomen aangeplant en/of onderhouden

832
solitaire bomen onderhouden

3.721
knotbomen aangeplant en/of onderhouden

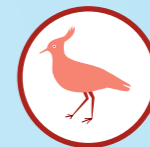
22 ha.
invasieve soorten bestreden

38
historische tuinen onderhouden

41 ha.
boselementen onderhouden

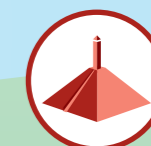
97 ha.
natuurterrein onderhouden

25.000
bomen uitgedeeld

WEIDEVOGELBESCHERMING

- 3.750 weidevogelnesten beschermd door 325 vrijwilligers

PYRAMIDE VAN AUSTERLITZ

- 227 diensten (kassa en vertellers)
- 36 rondleidingen
- 13 (verhuur)evenementen
- 113.548 bezoekers

MUSEA

- 2.880 vrijwilligers in 41 musea

KLOMPENPADEN

- 379 vrijwilligers beheerden
- 35 Klompenpaden met een totale lengte van 469 km, waaronder
- 3 Klompenpaden Kids

SCHOLING EN DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING

- 66 (online) activiteiten, waaronder workshops, lezingen en cursussen met in totaal 1.955 deelnemers
- deelnemers geven de activiteiten een **8+**

HISTORISCHE VERENIGINGEN

- 50 historische verenigingen met 1.572 vrijwilligers

LANDSCHAPSBEHEER

- 57 vrijwilligersgroepen
- 6 werkdagcoördinatoren
- 4 Bijzondere Buitendagen met 143 vrijwilligers
- 5 speciale bedrijfsnatuurwerkdagen met 250 deelnemers
- 927 vrijwilligers op Natuurwerkdag (46 locaties)
- 165 deelnemende kinderen op Schoolnatuurwerkdag

ARCHEOLOGIE

- 7.500 vondstmeldingen gedetermineerd
- 1.989 vondsten in Portable Antiquities of the Netherlands (PAN)
- 12 Schervendokterverhalen en 6 topstukken gepubliceerd op UtrechtAltijd.nl

VERHALENPLATFORM UTRECHTALTIJD.NL

- 25 verhalen geschreven door vrijwilligers van het schrijfteam, erfgoedinstellingen en andere partners

CORONAJAAR

2021 gaat de boeken in als het tweede coronajaar. Een jaar van lockdowns en andere beperkingen. Voor de vrijwilligers betekende dat gedwongen thuis zitten of op beperktere schaal aan de slag. En dat is terug te zien aan de cijfers. Minder vrijwilligers maakten veel minder uren. 2021 is met recht een bijzonder jaar.

Landschap Erfgoed Utrecht is een non-profit organisatie die zich op vele manieren inzet voor het culturele erfgoed en het landschap in de provincie. Dat doen we door verhalen te vertellen, wandelpaden uit te zetten, vrijwilligers te ondersteunen, musea en boeren te helpen, nieuwe participatievormen te bedenken, onderwijsprogramma's te ontwikkelen en nog heel veel meer.

We doen dit werk niet alleen, maar in samenspel met anderen: bestuurders, bewonersgroepen, agrarische natuurcollectieven, waterschappen, scholen, universiteiten en vrijwilligers, heel veel vrijwilligers. We doen dit in het besef dat mensen zich vrijer en gelukkiger voelen als ze zich verbonden weten met het erfgoed en landschap in hun (nabije) omgeving.

Bij al onze activiteiten geldt dat vrijwilligers de kern vormen van praktisch alles wat we doen. Ze zijn op vele plekken, in vele gedaanten te vinden. Hun inzet voor het landschap en het erfgoed is van onschatbare waarde. Landschap Erfgoed Utrecht ondersteunt al deze vrijwilligers in de provincie Utrecht op vele manieren. We helpen nieuwe vrijwilligersgroepen op te zetten, brengen vraag en aanbod bij elkaar, organiseren kennisworkshops, begeleiden activiteiten en zorgen voor gereedschappen. En we staan altijd klaar om mee te denken en advies te geven.

Meer weten?

www.landschaperfgoedutrecht.nl

 @LandschErfgoed

 @LandschapErfgoedUtrecht

 Word donateur!

landschaperfgoedutrecht.nl/doneren

Contact:

Landschap Erfgoed Utrecht

Bunnikseweg 25

3732 HV De Bilt

T 030 220 55 34

info@landschaperfgoedutrecht.nl

ontwerp: subsoda